VII. Arhiepiscopia Aradului

VII.2. Protopopiatul Ineu

VII.2.26. Parohia Ineu „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil”

A. ISTORICUL COMUNITĂȚII PAROHIALE. [PREZENTAREA GENERALĂ A LOCALITĂŢII/CARTIERULUI D.P.D.V GEOGRAFIC, ISTORICO-DEMOGRAFIC, ARHEOLOGIC, CULTURAL, ECONOMIC]. Parohia este situată în oraşul Ineu (în maghiară Borosjenő, în trad. „Inăul Vinos“) din judeţul Arad, regiunea Crişana, România. Oraşul este situat la o distanţă de 57 km faţă de municipiul Arad şi ocupă o suprafaţă de 116,6 km^2 la contactul Depresiunii Crişului Alb cu Câmpia Crişurilor. Istoria medievală a Ineului se suprapune cu istoricul cetăţii, operă a arhitecturii Renaşterii târzii. Aici, încă din 1295 este atestată documentar o fortăreaţă ridicată în centrul unui cnezat românesc. Mai târziu importanţa cetăţii creşte, devenind centrul unui mare domeniu feudal. Adevărata importanţă o capătă însă după 1541, odată cu constituirea Transilvaniei ca principat autonom şi când, alături de Caransebeş, Lugoj şi Oradea, devine o verigă de apărare antiotomană pe centura vestică a principatului. În noiembrie 1599, ca urmare a victoriei lui Mihai Viteazul în bătălia de la Şelimbăr, cetatea a intrat sub stăpânirea acestuia. Peste câteva luni voievodul a trecut prin aceste părţi în drum spre Praga, pentru a duce tratative cu împăratul Rudolf al II-lea, care se aliase cu nobilimea transilvană împotriva domnitorului. Ineul devine un important centru economic, politic şi cultural având chiar şi o reşedinţă episcopală ortodoxă (secolul XIII – XVII). Tot aici era un puternic centru cultural românesc, unde se pare că se editau şi cărţi.[1] La Ineu a existat şi o aşezare monahală închinată Sfântului Duh, cunoscută în istoriografie ca Mânăstirea lui Dionisie (în maghiară „Dienesmonostori”) şi care este atestată documentar în anul 1199.

* O particularitate ce trebuie menţionată este legată de **EPISCOPIA IENOPOLEI** care a avut sediul la Ineu. În anul 1205 apare prima atestare documentară a unei episcopii ortodoxe în părţile Ineului într-o scrisoare a Papei Inocenţiu al III-lea adresată episcopului de Calocea iar în anul 1479 – Dionisie apare ca primul episcop al Ienopolei (Ineului) cunoscut cu numele.

În sec. al XVI-lea – o parte din vechea familie sârbească Brancovici, înrudită cu familia despoţilor sârbi cu acelaşi nume, s-a refugiat din părţile Herţegovinei, din localitatea Korenici, în zona Aradului, din pricina prigoanei turceşti, unde în contact cu populaţia românească de aici a întărit Ortodoxia. Această familie a ajuns să deţină întinse proprietăţi în comitatele Arad, Zărand (cu capitala la Ineu), Timiş şi să dea episcopi de seamă.

1570 – Matei (Moise) Brancovici a fost hirotonit în Moldova ca episcop pentru cetatea Ienopolei, el fiind nepotul comitelui sârb Gheorghe Brancovici, cel care a construit mănăstirea ortodoxă cu hramul „Sf. Nicolae” din Ineu pe ţărmul râului Crişului Alb (astăzi dispărută) şi care a devenit reşedinţă episcopală în această zonă;

[1] http://ro.wikipedia.org/wiki/Ineu

1585 – Spiridon şi Ioan sunt amintiţi în şirul episcopilor ortodocşi din Ineu într-o lucrare a istoricului local dr. Kornel Şorban;

1594 – Teodor Tivodarevici a fost episcop la Ineu, având un rol important şi în organizarea răscoalei populare din Banat şi Crişana împotriva ocupaţiei otomane;

1598 – Vasile se intitula „mitropolit al Ienopolei";

1604-1627 – Sava I (Solomon) Brancovici a fost fiul episcopului Matei. În anul 1606 se mută la Lipova iar în anul 1616, când Lipova a reintrat în posesia turcilor, episcopul Sava I s-a mutat din nou în cetatea Ineului unde a rămas până la sfârşitul vieţii sale;

1629-1643 – Longhin (Lazăr) Brancovici, nepot al lui Sava I, a fost hirotonit ca episcop de către patriarhul de Constantinopol Khiril Lukaris (†1638), intitulându-se „mitropolitul Lipovei şi Ienopolei". A păstorit până în anul 1643, când din pricina calvinilor se retrage în Ţara Românească, unde primeşte găzduire la curtea domnitorului Matei Basarab (1632-1654) şi se împrieteneşte cu marele cărturar Udrişte Năsturel. Se stabileşte definitiv la Mănăstirea Comana, unde se îndeletniceşte cu pictura. Aici realizează o icoană reprezentând-o pe Maica Domnului, care se găseşte la Mănăstirea Hilandar de la Muntele Athos. Datorită vitregiilor vremurilor de atunci cetatea Ineului nu a mai avut un alt episcop, ci doar un protopop care să-i conducă pe creştinii de aici.

1656-1680 – Sf. Sava (II) Brancovici, mitropolit al Transilvaniei;

S-a născut în jurul anului 1620 în Ineu cu numele de Simeon şi a studiat în Ungaria, Serbia, Bulgaria, îndreptându-se, mai apoi, spre Mănăstirea Comana din Ţara Românească unde se retrăsese vlădica Longhin, unchiul său. Învingând necazurile văduviei, a păstorit mai mulţi ani ca preot-protopop în Ineu, îngrijindu-se nu numai de viaţa duhovnicească a păstoriţilor săi, ci şi de apărarea lor în faţa invadatorilor turci. În data de 16 sept. 1656, protopopul Simeon a fost hirotonit întru arhiereu pentru scaunul vacant de mitropolit al Transilvaniei, în catedrala din Târgovişte de către mitropolitul Ştefan, unchiul său Longhin şi alţi episcopi. Ca mitropolit a luptat mult pentru întărirea Ortodoxiei în Transilvania, fapt pentru care a fost întemniţat în anul 1680, împreună cu fratele său cronicarul Gheorghe Brancovici. După eliberare a mai trăit 3 ani de zile până în anul 1683, când a trecut la cele veşnice, locul înmormântării sale fiind necunoscut. În anul 1955, Biserica Ortodoxă Română l-a canonizat pe mitropolitul Sava al Transilvaniei, trecându-l în rândul sfinţilor şi prăznuindu-l, împreună cu mitropolitul Ilie Iorest, pe data de 24 aprilie.

1706 – scaunul episcopal de la Ineu se mută la Arad în timpul episcopului Isaia Diacovici.

B. ISTORICUL BISERICII PAROHIALE. [ISTORICUL ZIDIRII EI]

În parohia din Ineu sunt atestate documentar două biserici din lemn: „Până la mijlocul secolului al XVIII-lea exista o biserică, probabil edificată din lemn, în care exista un potir cu iniţialele „M.KO" (Matei Corvin?), donatorul şi protectorul cu chipul lui de armură medievală sculptat pe

potir şi chipul Mântuitorului pe cruce. La 28 noiembrie 1755 episcopul Sinesie Jivanovici sfinţeşte o nouă biserică de lemn, cu hramul „Sf. Arhangheli”, construită în mijlocul târgului, pe proprietatea baronului Peterfy, acoperită cu scândură de stejar, având turle clădite deasupra şi prevăzute cu clopote.”[2]

În anul 1864, comunitatea parohială a Ineului primeşte aprobarea de la Arad pentru a construi o nouă biserică din zidărie, vechea biserică de lemn fiind ameninţată cu surparea, deoarece se afla pe malul Crişului Alb. [ARHITECTURA, PLAN, DIMENSIUNI, MATERIALE DE CONSTRUCŢII] Astfel, s-a construit între anii 1864-1868 actuala biserică, ce poartă hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil”, pe un loc donat de comitele Petru Atczel. Construirea bisericii s-a realizat în stilul baroc târziu din piatră şi cărămidă, cu şarpante de lemn de brad şi acoperiş de ţiglă solzi, iar la turn şi la cele patru cafasuri laterale cu tablă. Planul bisericii este sub formă de navă cu patru abside laterale având următoarele dimensiuni: 35m lungime, 13 m lăţime (16 m la nivelul absidelor) şi 35 m înălţime totală (13 m înălţime boltă). Sfinţirea ei a fost săvârşită în anul 1869, de episcopul Procopie Ivaşcovici (1853-1873) al Aradului. Iconostasul a fost adus de la Viena în anul 1881 şi a fost împodobit cu pictură de pr. Gheorghe Bila. [PICTURA] Între anii 1923-1925 s-a pictat bolta bisericii de către pictorul Kabadaeff din Craiova, care a căutat să imite pictura de pe iconostas. De asemenea, au fost zugrăviţi pereţii cu figuri geometrice tradiţionale şi imitaţie de marmură. Între anii 1956-1957 s-a curăţat pictura şi s-a înnoit zugrăveala de către zugravul Martincek şi fiii din Ineu. Între anii 2006-2012 au fost efectuate lucrării de restaurare (la pictura murală veche şi iconostas) şi pictură nouă în tehnica encaustică (acrilică) executate de către pictorul bisericesc categoria I Paşcanu Corneliu din Bucureşti. [OBIECTE VECHI DE CULT, MANUSCRISE ŞI CĂRŢI VECHI] Biserica Ineului deţine un crucifix, o colecţie de icoane vechi pictate de renumitul pictor Tenetzky, un manuscris (diptic) de la 1908 şi mai multe cărţi de cult cu valoare de patrimoniu, astfel: Didahiile 1809 (chirilică), Apostol 1851, din timpul Sf. Ier. Andrei Şaguna (chirilică), Biblia 1856-1858 (chirilică), Evhologhion (Molitfelnic) (chirilică), Evanghelie 1859 (chirilică), Penticostarion 1859 (chirilică), Octoih Mare 1890, Triod 1890, Minei 1891, Euchologiu 1893, Octoih Mic 1894, Triodiu 1897, Apostol 1899, Ceaslov şi Octoih Mare 1901, Mineie 1908-1910, Evanghelie 1907. [ŞIRUL PREOŢILOR] Ineul fiind şi sediu protopopesc, mulţi dintre preoţii slujitori au fost şi protopopi. Şirul acestora începe în sec. al XVI-lea cu Moise (?); Grigorie Brancovici (cca. 1643-1648); Simion Brancovici a păstorit ca preot-protopop până în anul 1656, când a fost ales mitropolit al Transilvaniei, sub numele de Sava II Brancovici (1656-1680); Petru Abazovici (1761-1787); Atanasie Roşu (1787-1793); Grigorie Chituţa (1793-1818); Atanasie Boţco (1818-1828); Grigorie Lucacic (1829-1848); Moise Ghergar (1848-1850); Terentie Raţ (1850-1861); Constantin Gurban (1871-1875;1898-1906); Nicolae Beldea (1875-1881); Ioan Cornea (1881-1897); Ioan Georgia (1906-1929); Mihai Cosma (1929-1940); Ioan

[2] Cf. S. Dragomir şi Ed. I. Găvănescu, apud Pr. dr. Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalităţi* (1706-1918), Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, notele 830-831, p. 621.

Cociuban (1940-1948); Pavel Tripa (1948-1949); Emil Borza (1949-1974); Pavel Dan (1974-1980, apoi doar preot la Ineu până în anul 2010). Alături de ei, la această parohie au mai păstorit în decursul timpului şi alţi preoţi, dintre care îi amintim pe următorii: Gheorghe (1747); Adam (1755); Alexe (1755); Ioan Lacatoşovici (1767,1791); Nicolae Vladovici (1767); Ioan Lacatoş (1791); Nicolae Vionovici (1784,1791); Nicolae Popovici (1784,1815); Nicolae Morar (1835); Antonie Dan (1834-1869) - în 1848 a depus jurământul de asesor consistorial; Justin George (1848,1849); Isaia Goldiş; Mihail P. Feier (1850 - după 1899); George Baltă (1875); Ioan N. Moldovan (1888 - după 1899; (Ioan) Vasile Bălan (1896, 1904 – 1916); Andrei Popescu; Constantin Teodor Feier (1917-1940); (Ioan) Justin Maniţiu (1907, 1918, 1923); Ioan I. Ardelean (1907, 1908; Ioan Buţiu (1956-1976); Florian Tulcan (1976-2000); Cristian Flavius Ardelean (2001 – a.c.); Dan Sorin Turean (2011 – a.c.) şi Mariu Ioan Leucuţa (2014 – a.c.).

C. CIMITIRUL. Parohia deţine două cimitire însă, fără titlu de proprietate.

D. ACTIVITĂŢI CULTURALE ŞI FILANTROPICE. În cadrul parohie au funcţionat mai multe coruri mixte şi bărbăteşti care au luat parte la diferite manifestări religioase şi culturale. Până în anul 2000 a funcţionat şi o asociaţie cultural-filantropică intitulată „Scara Paradisului”.

E. PROFILUL ACTUAL AL PAROHIEI. Sub îndrumarea preoţilor şi în colaborare cu profesorii de religie se realizează activităţi culturale şi filantropice în preajma Zilei Naţionale, a sărbătorilor şi cu ocazia hramului bisericii. De asemenea, se desfăşoară activităţi de catehizare a tinerilor, tabere, excursii şi pelerinaje.

F. DATE DE CONTACT PAROHIE. [HRAMUL] „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil” [ADRESA] Str. Republicii f.n., Ineu, jud. Arad, cod 315300; e-mail: parohiaineu@yahoo.com.

BIBLIOGRAFIE: BOIA, STELEAN-IOAN, *Biserică, societate şi cultură în Lipova*, în vol. „Istorie şi spiritualitate ortodoxă în Episcopia Aradului”, Arad, 2006; *Documente privind Istoria României, veacul XIII, C. Transilvania*, vol. 2 (1251-1300), Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1952; *Documente privind Istoria României, veacul XIV, C. Transilvania*, vol. 1 (1301-1320), Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1953; DRAGOMIR, Dr., SILVIU, *Istoria Dezrobirii Religioase a Românilor din Ardeal în sec. XVII*, vol. I, Editura şi Tiparul Tipografiei Archidiecesane, Sibiu, 1920; GHEORGHE, OPREA, *Monografia Ineului*, teză de licenţă, Sibiu, 1984; MANGRA, VASILE, *Ierarhia şi Metropolia bisericei Române din Transilvania şi Ungaria*, Editura şi Tiparul Tipografiei Archidiecesane, Sibiu, 1908; NICODIN, Prof., IOAN OCTAVIAN şi col. de aut., *Monografia Centrului Şcolar Ineu*, 2004; PĂCURARIU, Pr. prof.dr., MIRCEA şi col. de aut., *Episcopia Aradului. Istorie. Viaţă culturală. Monumente de artă*., Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, Arad, 1989; SANDOR, MÁRKI, *Aradvármegye és Arad Szabad Királyi Város Története*, Arad, 1885; SORBÁN, Pr. dr., KORNÉL, *Istoria bisericii romano-catolice din Ineu*, ediţie în lb. maghiară, Oradea, 1934, traducere românească; TRIPA, Pr., PAVEL – *manuscris despre istoria oraşului şi a parohiei Ineu*; VESA, Pr. dr., PAVEL, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalităţi* (1706-1918), Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006.

Ineu, 01.06.2015 Pr. Cristian Ardelean